

звичайним касиром – можливість цілодобової роботи. Тому банкомати мають бути встановлені в найбільш відвідуваних місцях, куди клієнт платіжної системи може потрапити в будь-який час. В Україні банкомати знаходяться переважно в приміщеннях банків, у метро, готелях міжнародного класу або у великих магазинах – тобто там, де є охорона. Це запобігає перетворенню банківських карток в універсальний засіб платежу та знижує їх привабливість для потенційних клієнтів. Банк також недоотримує свого, коли банкомат працює лише п'ять–шість годин на добу замість двадцяти чотирьох.

Головною функцією банкомату є отримання готівки з карткового рахунку.

Для одержання готівки, мають бути виконані, як мінімум, такі операції:

1. Клієнт вставляє картку в приймальний пристрій банкомату.
2. Банкомат видає на екран запрошення ввести персональний ідентифікаційний номер (PIN-код), призначений виключно для даної картки.
3. Клієнт набирає свій PIN-код на клавіатурі банкомату.
4. Банкомат зчитує інформацію з картки та перевіряє, чи відповідає зчитаний PIN-код набраному клієнтом на клавіатурі.
5. Якщо все гаразд, то банкомат видає на екран запрошення ввести суму, яку клієнт бажає отримати готівкою.
6. Клієнт уводить потрібну суму.
7. Банкомат перевіряє, чи не перевищує запрошена сума ліміту, який дозволяється знімати готівкою в даній платіжній системі (такий ліміт може бути встановлений для кожного банкомату індивідуально).
8. Якщо усе в порядку, банкомат рахує потрібну суму банкнотами і видає їх через пристрій видачі готівки.
9. Банкомат повертає картку.

Це лише спрощений перелік тих дій, що виконує банкомат, обслуговуючи клієнта. Наприклад, багато банкоматів є мультикартковими, тобто обслуговують картки різних платіжних систем. Ця обставина додає ще кілька кроків до вищеприписаного алгоритму. Але загалом процес отримання готівки в банкоматі досить швидкий.

Значну роль у розробленні та удосконаленні національного ринку електронних грошей відіграють Державна податкова адміністрація України, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України та інші органи законодавчої та виконавчої влади.

1. Рубанова Т. Технологічні аспекти обслуговування банківських платіжних карток // Банківська справа. 2001. №2. С. 47–50.
2. Шульга Н., Сокольська О. Конкурентна позиція банку на ринку платіжних карток // Вісник НБУ. 2002. №3. С. 50–56.

УДК 330.332

О.П. Крайник

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Описуються дослідження ролі ринку цінних паперів в регіональному економічному розвитку й розглядаються особливості його регулювання на сучасному етапі формування ринкових відносин.

Описываются исследования роли рынка ценных бумаг в региональном экономическом развитии и рассматриваются особенности его регулирования на современном этапе формирования рыночных отношений.

Економічний розвиток держави та її регіонів неможливий без створення сприятливих умов для інвестування як вітчизняним, так і іноземним інвесторам. Основними параметрами, що визначають інвестиційний клімат і впливають на обсяги залучення інвестицій в економіку України, є формування дійового механізму захисту прав власності, розвиток корпоративного управління та розкриття інформації, технічні, інформаційні й інші процедури входження на міжнародні ринки капіталів і розвиток фінансових ринків.

Особливе місце в активізації інвестиційної діяльності займає **розвиток ринку цінних паперів** – ринку, де приймаються рішення про перерозподіл капіталу на користь найперспективніших, про реструктуризацію підприємств і здійснення модернізації їх виробничих потужностей. Крім того, ефективне функціонування ринку цінних паперів має ряд інших переваг. По-перше, ринки цінних паперів нададуть населенню України та регіону можливість більш-менш безпечно інвестувати свої заощадження. Якщо в Україні буде створено ліквідний, безпечний і прозорий ринок цінних паперів, громадяни зможуть інвестувати свої гроші та отримувати дохід, вищий від рівня інфляції. Ринок цінних паперів має важливе значення і для проведення пенсійної реформи, оскільки кошти на персональних рахунках інвестують на національному ринку цінних паперів. Підприємства шляхом розміщення цінних паперів зможуть одержати кошти для свого розвитку та створення нових робочих місць. Стратегічні інвестори на ринку цінних паперів матимуть змогу придбати великі пакети акцій та інвестувати в підприємства ноу-хау і капітал.

Формування ринку цінних паперів в Україні тісно пов'язане з приватизаційними процесами, при цьому ринок цінних паперів створює механізми для визначення реальної вартості підприємств, які приватизуються. Однією з найважливіших функцій ринку цінних паперів є також сприяння постприватизаційній реструктуризації підприємств. Ефективність реструктуризації забезпечується у випадку, коли "ефективні власники" (в основному стратегічні інвестори) отримують досить великі пакети акцій, щоби впевнено наполягати на реальних змінах ситуації на підприємствах.

У цілому, організовані ринки цінних паперів є регульованим місцем, звідки можна залучати капітал або здійснювати операції з раніше випущеними цінними паперами. Ринки цінних паперів можуть зробити значний внесок у поживлення економічної активності як у країні, так і в регіоні, сприяти розвитку підприємства. Цілеспрямований розвиток ринку цінних паперів на регіональному рівні забезпечується шляхом формування плану, який передбачає дотримання ряду принципів. По-перше, прийняття усіх рішень, пов'язаних з розвитком ринку, повинно сприяти підвищенню прозорості, надійності, безпечності та довіри учасників до функціонування інфраструктурних інститутів ринку. По-друге, фондовий ринок є важливим елементом структури економічної системи в цілому, залежить від існуючої податкової, фіскальної й приватизаційної політики, негативно реагує на надання пільг та переваг певним секторам і галузям. По-третє, вимагає добре врегульованої нормативно-правової бази, яка б забезпечувала надійний захист прав акціонерів.

Для прискорення розвитку ринку цінних паперів прийнято Указ Президента "Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України" від 26.03.2001 р. № 1998 / 2001, яким схвалено "Основні напрямки розвитку фондового ринку України на 2001–2005 рр."

Головними напрямками розвитку фондового ринку на наступні п'ять років є:

- посилення конкурентоспроможності фондового ринку України;
- податкове стимулювання розвитку фондового ринку України;
- удосконалення системи регулювання ринку цінних паперів в Україні;
- розвиток корпоративного управління;
- розвиток інститутів спільного інвестування;
- розбудова інфраструктури фондового ринку;
- розвиток національної депозитарної системи;
- розвиток законодавства України про цінні папери;
- підготовка фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління.

Особлива роль відводиться поліпшенню інвестиційного клімату, що має стати пріоритетом державної політики щодо фондового ринку упродовж 2001–2005 років. Створення ефективної системи захисту прав і законних інтересів інвесторів можливе тільки за умови об'єднання зусиль законодавчої, виконавчої й судової гілок влади, громадських організацій, засобів масової інформації, емітентів і самих інвесторів.

З перших років незалежності Українська держава приділяла певну увагу розвитку фондового ринку. Було прийнято закони "Про цінні папери і фондову біржу", "Про господарські товариства", "Про приватизацію державного майна", "Про приватизаційні папери". У 1991 р. створено Українську фондову біржу. Відповідальним кроком, який сприяв розвитку ринку, став

прийнятий у 1994 р. Указ Президента “Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії”. На підставі Указу Президента від 12. 06. 95 р. №446 “Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку” утворено державний орган регулювання фондового ринку. У 1995 р. Верховна Рада України ухвалила Концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України, що окреслила модель та принципи функціонування фондового ринку. У 1996 р. прийнято Закон “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”, яким визначено правові засади державного регулювання ринку цінних паперів. Уперше на рівні нормативного акта закріплено такі ключові поняття, як мета державного регулювання ринку цінних паперів і форми його здійснення. Стаття 5 документу узаконює систему органів, що здійснюють державне регулювання ринку цінних паперів. Владу з регулювання ринку цінних паперів сконцентровано в одному спеціалізованому державному органі – Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР). Інші державні органи здійснюють контроль за діяльністю учасників ринку цінних паперів у межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством. Необхідність державного регулювання ринку цінних паперів з боку держави зумовлена активним впливом цього ринку на макроекономічну ситуацію в країні в цілому стосовно створення для підприємств можливостей залучення інвестиційних ресурсів, впливу на ефективний розподіл капіталу за галузями економіки та сприяння надходженням податкових платежів до бюджетів усіх рівнів.

Однак, незважаючи на певні досягнення в активізації процесів з цінними паперами, фондовий ринок поки що не став важливим джерелом залучення інвестицій для акціонерних товариств. Головними причинами цього, окрім макроекономічних, є: відсутність прозорості фінансово-господарської діяльності підприємств; неналежне корпоративне управління та порушення прав акціонерів виконавчими органами товариств і власниками контрольних пакетів; низький рівень капіталізації організованого фондового ринку; відсутність прозорого механізму ціноутворення і належного правозастосування на фондовому ринку; численні маніпулювання та шахрайства. Пріоритетами в регуляторній політиці щодо емітентів цінних паперів мають стати: поліпшення корпоративного управління підприємствами-емітентами; забезпечення інформаційної прозорості у фінансово-господарській діяльності емітентів; створення сприятливих умов для виходу емітентів на фондовий ринок та залучення капіталу через спрощення реєстрації випуску цінних паперів; надання рейтингових оцінок незалежними агенціями вдосконалення механізму управління державною часткою в акціонерних товариствах; поширення практики реструктуризації підприємств та/або процедури банкрутства збиткових підприємств; посилення ефективності контрольно-ревізійної діяльності ДКЦПФР, розроблення заходів, що запобігатимуть шахрайству та маніпулюванню на ринку; розвиток системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів підприємств-емітентів.

Цілісна інституційна інфраструктура фондового ринку повинна забезпечувати його ефективне функціонування, а також економічну безпеку і суверенітет України, слугувати національним інтересам. Сьогодні ж торгова інфраструктура фондового ринку України, що складається з фондових бірж та інформаційно-торговельних систем, обслуговує насамперед приватизаційні та постприватизаційні процеси розподілу і перерозподілу корпоративної власності.

Таким чином, при виробленні спеціальних принципів законодавства, що регулює фондовий ринок, необхідно виходити з таких цілей регулювання, як захист прав інвесторів і забезпечення ефективності та прозорості фондового ринку. Законодавство повинно оновлювати такі вимоги до функціонування фондового ринку України, які відповідають стандартам правового регулювання аналогічних правовідносин на розвинутих ринках.

Ефективне функціонування ринку цінних паперів здатне забезпечити підприємства вкрай потрібним для них капіталом і новими технічними та технологічними можливостями. Крім того, збільшення надходжень від приватизації та залучення стратегічного інвестора можливе також лише за умови удосконалення регуляторної політики на ринку цінних паперів. Такі нові джерела капіталу сприятимуть створенню робочих місць і розвитку економіки.

1. Закон України “Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів” // Галицькі контракти. 1998. №8. С. 129.
2. Закон України “Про підприємництво” // Галицькі контракти. 1998. №8. С. 129.
3. Закон України “Про цінні папери та фондову біржу” // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. 1993. №8. С. 21.
4. Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України // Правове регулювання на фондовому ринку України: 3б. законодавчо-нормат. док. К., 1998.